

**Załącznik nr 1 do Uchwały
Nr 56/757/13/IV Zarządu
Województwa Warmińsko-
Mazurskiego
z dnia 12 listopada 2013 r.**

RAMOWY PROGRAM OCHRONY OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE

Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego
Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej

Wstęp

Przemoc ma różne postaci; może to być przemoc fizyczna, psychiczna, ekonomiczna, seksualna i zaniedbanie. Często w rodzinie występują jednocześnie wszystkie rodzaje przemocy. Jaką szansę mają osoby dotknięte tym problemem, jeśli nie dostarczymy im odpowiedniej pomocy?

W 1995 roku odbyła się ogólnopolska konferencja na temat przemocy w rodzinie, na której przyjęto Deklarację w Sprawie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Brzmi ona tak:

„Przemoc w rodzinie jest szczególnie drastycznym problemem w naszym kraju. Sprzyja jej bierność obywateli i bezsilność służb publicznych. Dlatego wzywamy parlament, administrację rządową i samorządową, sądownictwo, prokuraturę, policję, mass media oraz wszystkich obywateli Rzeczypospolitej Polskiej do przeciwdziałania przemocy i postępowania zgodnie z następującymi zasadami etycznymi:

1. Każdy człowiek ma prawo do życia w środowisku rodzinnym wolnym od przemocy, która jest naruszeniem praw i dóbr osobistych.
2. Człowiek doświadczający przemocy nie może być za nią obwiniany.
3. Dzieci i młodzież mają prawo do wzrastania w bezpiecznym środowisku wolnym od przemocy a obowiązkiem dorosłych jest im to zapewnić.
4. Każdy człowiek doświadczający przemocy ma prawo do pomocy prawnej, socjalnej, psychologicznej i medycznej bez naruszania jego godności osobistej.
5. Każdy człowiek ma prawo do wiedzy potrzebnej mu do radzenia sobie z przemocą.
6. Każdy człowiek ma prawo do przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
7. Każdy człowiek ma obowiązek udzielania pomocy ofiarom, aby było mniej przemocy.”

Deklaracja przyjęta w grudniu 1995 roku na II Ogólnopolskiej Konferencji na temat przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Por: Poradnik dla osób doznających przemocy w rodzinie. Stowarzyszenie na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie „Niebieska Linia” Warszawa 2008.

Zajmowanie się przemocą w rodzinie wymaga wnikliwego rozumienia złożoności tego zjawiska.

Jak możemy więc zdefiniować przemoc?

Przemoc w rodzinie to intencjonalne, czyli zamierzone i wykorzystujące przewagę sił, działanie skierowane przeciwko członkowi rodziny, które narusza jego prawa i dobra osobiste powodując cierpienie i szkody.

Cechą charakterystyczną jest wykorzystywanie siły i demonstracja władzy w taki sposób, który krzywdzi członków rodziny.

Wszelkie działania podejmowane na rzecz osób dotkniętych przemocą w rodzinie, w celu maksymalizacji ich skuteczności, winny opierać się na zasadzie interdyscyplinarności.

Samorząd województwa na mocy art. 6 ust. 6 pkt 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz.1493, ze zm.) zobligowany jest do opracowania ramowych programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie.

Przedstawiony ramowy program ochrony ofiar w rodzinie został opracowany w oparciu o aktualnie obowiązujące akty prawne, przez powołany w tym celu Zespół ekspertów z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie z terenu województwa warmińsko-mazurskiego.

Materiał niniejszy ma posłużyć samorządom lokalnym jako wskazówka w budowaniu własnego lokalnego systemu ochrony osób dotkniętych przemocą w rodzinie.

W dokumencie podkreśla się konieczność objęcia osób dotkniętych przemocą - spójną, różnorodną i bardzo zindywidualizowaną pomocą.

Podstawy prawne ramowego programu ochrony ofiar przemocy w rodzinie to:

a) ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie – w szczególności przepisy:

„Art. 6 ust. 6 Do zadań własnych samorządu województwa należy w szczególności:

- 1) opracowanie i realizacja wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- 2) inspirowanie i promowanie nowych rozwiązań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- 3) opracowywanie ramowych programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz ramowych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie;**

4) organizowanie szkoleń dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie”.

oraz

„**Art. 3. 1.** Osobie dotkniętej przemocą w rodzinie udziela się bezpłatnej pomocy, w szczególności w formie:

- 1) poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego;
- 2) interwencji kryzysowej i wsparcia;
- 3) ochrony przed dalszym krzywdzeniem, przez uniemożliwienie osobom stosującym przemoc korzystania ze wspólnie zajmowanego z innymi członkami rodziny mieszkania oraz zakazanie kontaktowania się i zbliżania się do osoby pokrzywdzonej;
- 4) zapewnienia osobie dotkniętej przemocą w rodzinie bezpiecznego schronienia w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;
- 5) badania lekarskiego w celu ustalenia przyczyn i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie oraz wydania zaświadczenia lekarskiego w tym przedmiocie;
- 6) zapewnienia osobie dotkniętej przemocą w rodzinie, która nie ma tytułu prawnego do zajmowanego wspólnie ze sprawcą przemocy lokalu, pomocy w uzyskaniu mieszkania.”

b) Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2006-2016.

Inne akty prawne i dokumenty odnoszące się do realizacji programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie:

- a) Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne (Dz.U. Nr 50, poz. 259);
- b) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz.U. z 2011r. Nr 209 poz.1245);

- c) Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2011-2014 (przyjęty uchwałą Nr 56/704/11/IV z dnia 24 października 2011r. Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego);
- d) Program standardów placówek świadczących pomoc w zakresie przeciwdziałania przemocy rekomendowany przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Departament Pomocy i Integracji Społecznej Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej;
- e) ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2013, poz. 182 ze zm.);
- f) ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2012 poz. 1356 ze zm.);
- g) Strategia Wojewódzka w Zakresie Polityki Społecznej Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2020.

Cel ogólny programu: Ochrona osób dotkniętych przemocą w rodzinie
w województwie warmińsko-mazurskim

Cele szczegółowe:

1. Określenie problemów osób dotkniętych przemocą w rodzinie poprzez przeprowadzenie diagnozy;
2. Zapewnienie zintegrowanej i profesjonalnej pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie przez służby działające w środowisku;
3. Wsparcie i wzmocnienie lokalnych systemów przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
4. Profesjonalizacja kadr działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
5. Monitorowanie i ewaluacja ramowego programu ochrony ofiar przemocy w rodzinie.

Adresaci programu

Adresatami programu są osoby doświadczające przemocy w rodzinie.

Działania Programu będą w szczególności prowadzone na rzecz:

- osób dotkniętych przemocą w rodzinie, w tym m. in. dzieci i młodzieży, współmałżonków lub partnerów, a także osób starszych i niepełnosprawnych;
- osób zagrożonych przemocą w rodzinie;
- osób stosujących przemoc w rodzinie;
- świadków przemocy w rodzinie.

Pomimo, iż wśród ofiar przeważają kobiety i dzieci, nie można marginalizować sytuacji, w których ofiarami przemocy są mężczyźni.

Realizatorzy:

- jednostki samorządu terytorialnego, instytucje i organizacje pozarządowe, Kościoły, związki wyznaniowe oraz osoby godne zaufania, działające w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- osoby podejmujące działania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym m.in. pracownicy socjalni, prawnicy, kuratorzy zawodowi, terapeuci, policjanci, pracownicy placówek opiekuńczo-wychowawczych, nauczyciele, pracownicy placówek leczenia odwykowego, pedagodzy, psychologzy, pracownicy ochrony zdrowia.

Działania:

I. W obszarze diagnozy:

Ocena, rozpoznanie sytuacji osób doświadczających przemocy w rodzinie, ryzyka zagrożenia życia i zdrowia.

II. Opracowanie wstępnego planu pomocy w sytuacji przemocy w rodzinie.

III. W obszarze interwencji i wsparcia:

1. Zapewnienie bezpieczeństwa osobom dotkniętym przemocą poprzez zastosowanie koniecznych środków ustawowych lub innych możliwości instytucjonalnych.
2. Udzielenie profesjonalnej pomocy osobie dotkniętej przemocą w rodzinie w formie:
 - pomocy medycznej;
 - pomocy psychologicznej i pedagogicznej;
 - pomocy prawnej;
 - pomocy socjalnej;
 - pomocy zawodowej, rodzinnej;
 - innej pomocy, w zależności od sytuacji.

IV. Monitorowanie sytuacji rodzin objętych wsparciem.

V. W obszarze wspierania i wzmacniania lokalnych systemów przeciwdziałania przemocy w rodzinie:

1. Rozwijanie i doskonalenie służb poprzez szkolenia, seminaria, konferencje, kampanie.
2. Propagowanie dobrych praktyk w zakresie interdyscyplinarnej współpracy służb.
3. Zapewnienie właściwych warunków lokalowych do pracy na rzecz osób dotkniętych przemocą.
4. Doskonalenie sieci placówek wsparcia osób dotkniętych przemocą.

VI. W obszarze profesjonalizacji kadr:

1. Podnoszenie kompetencji osób zajmujących się pomocą osobom dotkniętym przemocą (szkolenia przede wszystkim w formie warsztatowej, specjalizacje), w zakresie:
 - a) doskonalenia umiejętności rozpoznawania potrzeb osób dotkniętych przemocą oraz doskonalenia umiejętności doboru właściwych strategii postępowania.
 - b) podnoszenia jakości udzielanej pomocy.
2. Superwizja pracy specjalistów.

VII. W obszarze monitoringu i ewaluacji:

1. Określenie czasu monitorowania.
2. Określenie podmiotów odpowiedzialnych za prowadzenie monitoringu.
3. Prowadzenie dokumentacji dotyczącej monitoringu.
4. Przeprowadzanie i dokumentowanie ewaluacji.

Wskazówki dla podmiotów realizujących programy ochrony ofiar przemocy w rodzinie:

Przy konstruowaniu oraz realizacji programów ochrony i pomocy ofiarom przemocy w rodzinie pożądane jest uwzględnienie podstawowych przekonań dotyczących specyfiki zjawiska przemocy w rodzinie i sposobów jej powstrzymywania. Poniższe założenia oparte są na aktualnym stanie wiedzy:

1. Przemoc w rodzinie jest szkodliwym i raniącym wykorzystywaniem siły i przewagi wobec osób słabszych, naruszającym ich prawa i powodującym szkody psychiczne, fizyczne i moralne.
2. Przemoc w rodzinie jest procesem charakteryzującym się swoistym przebiegiem i dynamiką relacji opisanym poprzez cykle przemocy i specyficzne dla niej mechanizmy psychologiczne. Zachowania ofiar i strategie radzenia sobie z przemocą są wynikiem działania czynników: podmiotowych i sytuacyjnych. Przypisywanie nieracjonalności osobom

doznającym przemocy jest uproszczeniem prowadzącym do krzywdzących ocen i wtórnej wiktyimizacji.

3. Odpowiedzialność prawną i moralną za stosowanie przemocy ponosi sprawca czynu. Stosowanie przemocy nie może być usprawiedliwiane prowokacją czy zachowaniem ofiary. Rozumieniu psychologicznych mechanizmów uwikłania ofiar w relacje ze sprawcą, w tym zachowań przyczyniających się do podtrzymywania przemocy nie należy utożsamiać z odpowiedzialnością za przemoc w związku.

4. Zjawisko przemocy w rodzinie jest tolerowane i wzmacniane poprzez postawy oparte na stereotypach kulturowych, społecznych i obyczajowych (dotyczących między innymi: płci, ról społecznych, rasy, orientacji seksualnej), które przyczyniają się do wiktyimizujących postaw wobec osób pokrzywdzonych.

5. Czynnikiem powstrzymującym przemoc jest nieuchronność kary. Kara powstrzymuje przemoc, jednak nie wyposaża człowieka w narzędzia zmiany i efektywnego radzenia sobie z agresją. Może stanowić istotny czynnik motywujący do poszukiwania pomocy.

6. Priorytetem w działaniach związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie jest kwestia bezpieczeństwa. Przy dokonywaniu diagnozy, planowaniu i realizacji działań, szczególnie interwencyjnych i prawnych, należy ocenić realne poczucie bezpieczeństwa osób pokrzywdzonych, a w przypadku jego braku podjąć działania na rzecz jego zapewnienia.

7. Naczelną zasadą w pomaganiu ofiarom, którym poczucie mocy zostało odebrane, jest wzmacnianie poczucia podmiotowości i wpływu. Istotnym jest, aby osoby korzystające z pomocy czuły się podmiotem, a więc autorami planowanych i realizowanych zmian. Istotna okazuje się elastyczność działań – od dyrektywnych (w sytuacji zagrożenia i utraty kontroli nad sytuacją oraz własnym zachowaniem) po działania oparte na współpracy z poszanowaniem poziomu gotowości i tempa zmian osób pokrzywdzonych.

Materiały Źródłowe:

Literatura:

Jerzy Mellibruda, Renata Durda, Hanna Dorota Sasal „O przemocy domowej – poradnik dla lekarza pediatri” PARPA Warszawa 1998r.,

Patricia R. Salber, M. D. I Ellen Taliaferno, M.D. „O przemocy domowej – poradnik dla lekarza pierwszego kontaktu” PARPA Warszawa 1998r.,

Alina Margolis „Zespół dziecka maltretowanego – diagnostyka medyczna” Fundacja Dzieci Niczyje, wydanie II Warszawa 2000 r.,

Hanna Dorota Sasal „Przewodnik do procedury interwencji Policji wobec przemocy Niebieskie Karty” PARPA Warszawa 2005,

Poradnik dla osób doznających przemocy w rodzinie. Stowarzyszenie na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie „Niebieska Linia” Warszawa 2008.

K.Michalska, D.Jaszczak-Kuźmińska, Przemoc w rodzinie, PARPA, Warszawa 2009r.,

T. Wieszczyk: „Założeń ramowego programu ochrony ofiar przemocy w rodzinie w województwie mazowieckim.”, Warszawa 2011r.

Dokumenty źródłowe:

Wojewódzkie ramowe programy ochrony ofiar przemocy: województwa zachodniopomorskiego, śląskiego oraz mazowieckiego.

Problemy przemocy w rodzinie – materiały szkoleniowe dla osób interweniujących i pomagających, Studium Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie wyd. przez Instytut Psychologii Zdrowia i Trzeźwości PARPA Warszawa 1997 r.